

УДК 94 (477):327(477)

Марія Самойленко

ЗАХИСТ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

З моменту створення держави, як суб'єкта міжнародних відносин, вона почала переслідувати свої власні інтереси, які змінювалися відповідно до геополітичних умов, що склалися у світі. Проте для багатьох країн світу є спільні засади національних інтересів: непорушність кордонів, захист населення та суверенітету, підтримання іміджу держави тощо.

У найширшому плані інтереси включають широке коло інтелектуальних, історичних і моральних цінностей. Без урахування культурно-історичних традицій і національних цінностей розуміння міжнародної політики буде неповне. Г. Моргентау справедливо вважає національну ідентичність невід'ємним елементом національного інтересу. У науковій літературі інтерес – це відношення потреб до умов їх реалізації. Відповідно національний інтерес є усвідомленням і відображенням у діяльності його лідерів корінних потреб держави [1].

Головне завдання держави – забезпечення її сталого розвитку. Тому актуальність даного дослідження полягає у тому, що на сучасному шляху становлення України як сильної держави, важливо визначити курс і шляхи реалізації національних інтересів у світі, що змінюється та піддається глобальним процесам.

Даній тематиці присвятили увагу багато науковців як міжнародних, так і вітчизняних: американські вчені У. Ліппман, Г. Моргентау, Г. Кіссенджер та ін. розглядають національну безпеку як частину національних інтересів. Проблему національних інтересів досліджують українські науковці Б. Парахонський, С. Пирожков, В. Ліпка, В. Косевцов, І. Біннько й ін.

Сучасна система міжнародних відносин є дуже складною і ключову роль у ній відіграють саме процеси глобалізації. Характерною особливістю цих процесів є формування глобальних світових ринків, посилення взаємодії та інтеграції національних економік, утворення нових центрів еконо-

мічного та політичного впливу, стрімкі процеси до багатополярності. Всі ці процеси призводять до конкуренції між країнами світу та боротьби за ринки збуту, посилення ролі транснаціональних корпорацій.

За таких умов більшість держав світу пов'язують реалізацію національних інтересів з адаптацією до процесів глобалізації й активною участю у них [2].

На сьогоднішньому етапі міжнародних відносин жодна держава світу не може самотужки боротися із негативними факторами глобалізації. Тому для України необхідними є інтеграція до Європи та Євроатлантичного альянсу для відстоювання своїх власних інтересів і конкурентоспроможності.

Україна – країна з багатогранною зовнішньою політикою, тому вибір того чи іншого вектору призведе до великих збитків для України, а співпраця у всіх напрямках на принципах взаємовигоди та національного інтересу є тим консенсусним рішенням, яке задовольняє як суспільство, так і державу у цілому. Сьогодні статус країни, визначає в основному її економічний розвиток, тому національний інтерес України повинен бути зосереджений на економічному потенціалі, який слід забезпечувати шляхом торгівельної співпраці, залученням інвестицій у промисловий комплекс країни, а також зміни національного законодавства у сфері економіки на її ліберальну модель, що стимулювало б розвиток малого бізнесу та стало основою добробуту населення [3].

Держава як головний елемент політичної системи покликана як найточніше виражати національні інтереси, тобто інтереси всіх членів суспільства, вирішувати соціальні суперечності та забезпечувати права людини. Але, оскільки національні інтереси реалізуються державою через державні інтереси, то останні можуть фігурувати як інтереси влади, не збігаючись із національними інтересами. Інтереси

уряду, відомств можуть відрізнятись, а то й суперечити національним інтересам. Уникнути цих протиріч можна завдяки врахуванню впливу базових цінностей суспільства на формування національних інтересів, а також їх зворотного впливу. У молодих державах такий взаємовплив виявляється, наприклад, із появою певних зовнішніх і внутрішніх загроз безпеці суспільства. Країни, що перебувають на етапі становлення своєї державності, рідко мають усталену соціальну та національно-етнічну структуру. Тому відповідно змінюються національні цінності, ієрархія їх значущості, стратегія та політика. Традиційні цінності – демократія, економічний і соціальний добробут тощо за небезпечних умов для держави поступаються місцем цінностям самозбереження, національної єдності, виживання тощо.

Для України національними інтересами є раціональні державотворення та трансформація суспільних відносин. У такій ситуації на передньому плані державні інтереси, які не завжди збігаються з інтересами загальнонаціональними та з інтересами особи. Найважливіше завдання держави у системі національних інтересів – це подолання кризи, розвиток і підтримка соціально-культурного та духовного відродження як засади національної державності українського народу щодо забезпечення ефективного функціонування суспільства, внутрішньої стабільності, соціальної злагоди, сприятливих міжнародних умов і колективної безпеки. Ці завдання, випливаючи з політичної й економічної доцільності, є і національними інтересами України. Актуальним є і забезпечення інтересів кожного члена суспільства, прав людини. За нинішніх умов влада ризикує втратити довіру народу, якщо не віднайде оптимальних способів, форм і методів поєднання державних та особистих інтересів, узгодження їх з національними інтересами нашої країни [4].

Загалом, глобалізація створює як позитивні, так і негативні аспекти для України. Проте на загальному фоні конкурентоспроможності у світі Україна займає одне із невивідних положень. Цьому також свідчить високий рівень корупції (у 2012-2013

роках держава займала 144 місце із 176 країн, охоплених дослідженням за даними Transparency International [5]). По-перше з такими показниками у держави немає шансів на ефективний захист свої національних інтересів, адже Україна не придатна платформа для іноземних інвестицій. Так, за даними Світового банку, ВВП на душу населення в Україні є одним з найнижчих у світі (вона посідає 135 місце). Виробничо-промисловий комплекс України нездатний адаптуватися до попиту на світовому ринку, про що говорить досить низький ВВП на душу населення [6].

Отже, визначимо основні засади захисту національних інтересів України передбачених Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»:

1. верховенство права, забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, повага до гідності кожної особи;
2. рівність усіх суб'єктів права власності перед законом, захист конкуренції у сфері економічної діяльності;
3. здійснення державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову;
4. відкритість та прозорість процесів підготовки і прийняття рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування;
5. забезпечення сталого розвитку економіки на ринкових засадах та її соціальної спрямованості;
6. забезпечення балансу загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів;
7. свобода, соціальна справедливість і творча самореалізація, участь громадян в управлінні державними і суспільними справами;
8. соціальне партнерство та громадянська солідарність [7].

Також цим законом передбачено, що забезпечення національних інтересів і безпеки України здійснюється шляхом підтримання мирного та взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами та нормами міжнародного права. Фактично українським законодавством передбачено шлях досягнення своїх національ-

них інтересів, проте ефективність даного законодавства поки що не відчутна.

З цього випливає, що держава повинна поставити перед собою конкретні спрямування а не стояти на території балансу між Сходом та Заходом. Для цього необхідно поперше, сформулювати альтернативні джерела постачання енергоресурсів, реалізація спільних економічних дій з іншими державами, адже Україна поки не готова до самостійного вирішення своїх економічних проблем, проте і не повинна їх перекидати на плечі іншим державам; по-друге, чітко дотримуватися курсу на ЄС, по-третє, підвищувати свою науково-технологічну сферу, адже за цим майбутнє світових економік.

Залучення України до європейських і світових інтеграційних процесів неможливе без врахування геополітичного чинника, значною мірою визначається сьогодишнім станом економіки України та її подальшим розвитком. Україна розташована майже в центрі Європи. Вона займає площу понад 604 тисяч кв.км з населенням майже 50 млн. чол. Українські чорноземи відомі в усьому світі. У нас є значні запаси залізної руди, марганцю, титану, кам'яного та бурого вугілля, фосфоритів. Це зумовило розвиток таких областей промисловості, як металургія, машинобудування, енергетика, гірська, нафтопереробна та хімічна промисловість, авіаційно-космічна, аграрна та харчова [8].

В умовах глобалізації виникає багато проблем, адже процеси інтеграції призводять до звуження національно-державного суверенітету держави, тобто, щоб стати членом міжнародного суспільства треба пожертвувати частиною свого суверенітету. Тобто, щоб вступити Україні до ЄС необхідно виконати цілу низку умов, що нав'язує державі певне коригування внутрішньополітичного курсу. Так держава, вимагаючи, щоб визнали її права та незалежність стикається з дилемою, адже має визнати цих же вимоги для інших держав світу [9].

Глобалізація не є процесом породженням ХХ століттям, її пов'язують із такими поняттями, як міжнародний поділ праці, лібералізація фінансових і торгових ринків, що були вже п'ять століть тому. Але сучасні процеси вирізняються глибокими та

якісними змінами в міжнародних економічних та фінансових відносинах та мають вплив на національні структури країн. Так, зростання фінансових і фондових ринків, і розвиток інформаційно-комунікаційних засобів значно ускладнюють контроль переміщення капіталів через державні кордони. Лібералізація економічної сфери створює для національних держав додаткові проблеми, як активізація міграційних потоків, загрози тероризму, загострення безробіття, поширення фінансових махінацій, зокрема відмивання грошей [10].

Отже, для України глобалізаційні процеси – шанс для оновлення економіки, шляхом припливу нових інвестицій та створення конкурентоспроможного середовища. Держава повинна використовувати позитивні фактори глобалізації: інформаційний простір, науково-технічний розвиток, світовий потенціал ресурсів та ін. Адже, вчені вважають, що глобалізація має різний вплив, в залежності від економічного потенціалу країн, глобалізації неможливо уникнути, тому Україна повинна захищати свою державність.

Варто звернути увагу до потенціалу України вступу до НАТО. На сучасному етапі Україна не здатна власними силами ефективно захистити свої інтереси. Для цього їй потрібна міжнародна допомога, проте не жертва національної безпеки, а рівноправне право захищати свої інтереси на рівні з іншими учасниками міжнародних відносин. Тому для України ефективним є вступ до НАТО.

Вступ України до НАТО матиме такі пріоритети:

1. об'єднання з Великою Європою, достатні гарантії безпеки, що сприятимуть подальшій демократизації та розвитку України у колі розвинених європейських держав;

2. втрата статусу буферної держави між Росією та НАТО, гарантії збереження незалежності незалежно від того, як розвиватиметься Російська Федерація;

3. гарантії проти територіальних домагань, підтвердження недоторканості кордонів;

4. збільшення інвестиційної привабливості України, кращі перспективи приєд-

нання до ЄС;

5. благодійний демократизуючий вплив на внутрішньо-політичне життя в Україні, зменшення впливу внутрішніх і зовнішніх антидержавних сил на процеси у країні;

6. ближчі та взаємокорисні відносини із західними сусідами, участь у процесах регіональної та континентальної інтеграції;

7. поширення американської «ядерної парасольки» на територію України;

8. відродження оборонної індустрії України, прискорення реформування Збройних Сил;

9. прискорення ринкових реформ;

10. доступ до технологій НАТО [11].

Такі умови задовольняють Україну як учасника міжнародно-політичних відносин. НАТО – відкрита організація демократичних держав, створена для гарантування безпеки своїм членам. Вона довела свою ефективність. Тому для розвитку плідної співпраці з альянсом необхідна чітка політика викорінення антинатовських і антизахідних штампів у певної частини населення.

Підводячи підсумок, варто зазначити, що для України процеси глобалізації створюють шанс для розбудови своєї державності та надає змогу зайняти більш вигідне місце серед учасників міжнародного співтовариства. Для цього необхідно розвивати свій геополітичний курс на Європу та виконувати поставлені вимоги. Не менш важливим є підвищення економічного та науково-технічного потенціалу держави, адже це вже не проблема в розвиненому економічному й інформаційному просторі, який був створений процесами глобалізації. Зрозуміло, що цього домогтися не просто, тому для України слід виробити чіткий курс і дотримуватися його.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Юрій М.Ф. Політологія / Михайло Федоро-

вич Юрій. – К.: Дакор, 2006. – С.206.

2. Національні інтереси України у системі міжнародних відносин [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень. – режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/DOPOVID07/Dopovid-Rozd-7.pdf>

3. Безноска А. Сутність та забезпечення національного інтересу України / Андрій Безноска [Електронний ресурс] // Я Корреспондент . – режим доступу:

<http://blogs.korrespondent.net/blog/users/3237520-sutnist-ta-zabezpechennia-natsionalnoho-interesu-ukrainy>

4. Національні інтереси України [Електронний ресурс] // Електронна наукова бібліотека. – режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-1758.html>

5. Закон України Про засади державної антикорупційної політики в Україні (антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки [Електронний ресурс] // Transparency International. – режим доступу: http://ti-ukraine.org/system/files/docs/news/zasadi_ap_2014_1.pdf

6. Заграва Е. Глобалізація і нації / Ернест Заграва. – К.: Фенікс, 2002 [Електронний ресурс] // Сайт «Диалог». Режим доступу: http://dialogs.org.ua/dialog.php?id=10&op_id=290#290

7. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України [Електронний ресурс] // офіційний веб-портал Верховної Ради України. – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>

8. Згуровский М. Научно-технологическое развитие Украины в условиях в условиях мировой глобализации / Михаил Згуровский [Електронний ресурс] // Сайт газети «Зеркало Недели». Режим доступу: http://gazeta.zn.ua/EDUCATION/nauchno-tehnologicheskoe_razvitie_ukrainy_v_usloviyah_mirovoy_globalizatsii.html

9. Lerche Ch. Politics Concepts of International in Global Persptctive / Ch. Lerche, A. Said. – USA, 1979. – 263 p.

10. Куян І. Чи послаблює глобалізація суверенітет національних держав / Ірина Куян // Журнал Верховної Ради України «Віче». – 2009. – №12. – С.73.

11. Проблеми національної безпеки України в умовах глобалізації [Електронний ресурс] // Електронна бібліотека. Режим доступу: http://www.studentam.in.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=2785&Itemid=28

Самойленко Марія *Захист національних інтересів України в епоху глобалізації*

Стаття розкриває місце України у глобальному просторі та відстоювання власних національних інтересів. Розглянуто перспективи економічного, політичного, науково-технічного потенціалів України. Автор розглядає перспективи вступу України до НАТО.

Ключові слова: глобалізація, національний інтерес, національна безпека, НАТО, економічний простір

Самойленко Мария *Защита национальных интересов Украины в эпоху глобализации*

Статья раскрывает место Украины в глобальном пространстве и отстаивания собственных национальных интересов. Рассмотрены перспективы экономического, политического, научно-технического потенциалов Украины. Автор рассматривает перспективы вступления Украины в НАТО.

Ключевые слова: *глобализация, национальный интерес, национальная безопасность, НАТО, экономическое пространство*

Samoylenko Mariya *The protection of national interests of Ukraine in the era of globalization*

The article opens Ukraine's place in the global environment and maintain its national interests. The prospects of economic, political, scientific and technological potential of Ukraine. The author examines the prospects for Ukraine's accession to NATO.

Keywords: *globalization, national interest, national security, NATO, economy*

Рецензенти:

Михайлуца М.І., д.і.н., професор

Тригуб О.П., д.і.н., доцент

Надійшла до редакції 28.12.2013 р.